

НАПРЯМ 6. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-13>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ТА ҐРУНТІВ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Грузенський В. В.

*аспірант кафедри кримінального та адміністративного права
Академії адвокатури України
м. Київ, Україна*

Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на третині території України існує великий ризик системного порушення поверхневого шару ґрунтів або ж їх забруднення (мінами, нафтопродуктами, нерозірваними боеприпасами). Ще з 2014 року наша держава отримала новий виклик – деградацію земель та ґрунтів внаслідок воєнних дій.

Зрозуміло, що внаслідок зазначеного якості ґрунту втрачається, його структура порушується, а здатність до самовідновлення мінімізується. Для відновлення ґрунту необхідно дуже багато часу, він обліковується століттями та тисячоліттями. Отже, ґрунт є важковідновлюваним природним ресурсом, що означає фактичне виключення з інтенсивного господарського використання масивів зі зруйнованим ґрунтовим шаром у доступній часовій перспективі. Отже, принаймні на декілька найближчих десятиліть значна частина українських земель з пошкодженням або знищенням ґрунтовим покривом, а також заміновані території будуть виключені із господарського використання. Отже, в умовах сьогодення проблема відновлення земель та ґрунтів набула надзвичайної актуальності.

Проблематика відновлення природних ресурсів України, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, є предметом дослідження В. І. Андрейцева, М. Я. Ващишин, А. П. Гетьмана, Н. Р. Кобецької, П. Ф., О. М. Ковтун, П. Ф. Кулинича, Н. Р. Малишевої, В. В. Носіка та інших.

Відновлення земель та ґрунтів, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, є важливим напрямом державної екологічної політики.

Одним із завдань державної екологічної політики визначено забезпечення сталого використання та охорони земель, покращення стану уражених екосистем та сприяння досягненню нейтрального рівня деградації земель, підвищення рівня обізнаності населення, землевласників і землекористувачів щодо проблем деградації земель [1].

Правові засади відновлення земель та ґрунтів шляхом визначено Земельним кодексом України, Законами України «Про охорону земель», Законом України «Про землеустрій» та іншими.

Відновлення земель та ґрунтів, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації неможливе без відшкодування державою-агресором шкоди та збитків, заподіяних українському довкіллю. Кабінет Міністрів України постановою від 20 березня 2022 р. № 326 затвердив Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації [2]. Цим Порядком в якості окремого об'єкту завдання шкоди виділена шкода земельним ресурсам, яка включає шкоду від пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкоду, зумовлену забрудненням і засміченням земельних ресурсів. Згодом було затверджено дві методики: Методику визначення шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану (наказ Міндовкілья №167 від 4 квітня 2022 року) [3] та Методику визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації (наказ Мінагрополітики № 295 від 18 травня 2022 року [4].

Одним із найбільш ефективних засобів охорони та відновлення земель, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, є їхня консервація – припинення господарського використання на визначений термін та залуження або залісення деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок, на яких неможливо одержувати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я [5].

У 2023 році доповнено перелік земель, що підлягають консервації (ст. 51 Закону України «Про охорону земель»), земельними ділянками, забрудненими хімічними речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, та земельними ділянками, на яких розташовані військові інженерно-технічні та/або фортифікаційні споруди [5].

Суттєвих змін потребує система моніторингу довкілля загалом та система моніторингу земель і ґрунтів (як складова системи моніторингу

довкілля) зокрема. Реформування державної системи моніторингу довкілля передбачено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» від 20 березня 2023 року № 2973-IX [6].

Перспектива законодавчого регулювання вимагає комплексного підходу до відновлення земель, що включає не лише фізичне відновлення пошкоджених територій, а й відновлення здатності екосистем надавати необхідні послуги. Важливість цього підходу підкреслюється розвитком таких ініціатив, як програма ООН з навколишнього середовища (UNEP), і наростаючою кількістю досліджень, присвячених економіці екосистем та біорізноманіттю.

Враховуючи ведення повномасштабних бойових дій на території України, реалізація існуючих та створення нових механізмів захисту земель та ґрунтів, збереження їхніх корисних властивостей, зведення до мінімального рівня негативних факторів, що мають місце і чинять вплив на них, має стати одним із пріоритетних завдань водночас і держави, і громадянського суспільства. Відновлення земель та ґрунтів, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, має стати пріоритетом державної екологічної політики України.

Закон України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року не відповідає потребам сьогодення, оскільки не ґрунтується на концепції екосистемних послуг та не вирішує завдання відновлення земель і ґрунтів України, пошкоджених внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Тому нагальною необхідністю сьогодні є розробка та прийняття Закону України «Про охорону та відновлення земель і ґрунтів».

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

2. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

3. Методика визначення шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану. Затверджено наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 4 квітня 2022 року № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

4. Методика визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Затверджено Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України 18 травня 2022 року № 295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-22#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

5. Про охорону земель. Закон України від 19.06.2003 року № 962-IV/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля. Закон України від 20 березня 2023 року № 2973-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-14>

КЛІМАТИЧНА ПРОБЛЕМА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Ковтун О. М.

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального та адміністративного права
Академії адвокатури України
м. Київ, Україна*

Людство сьогодні перебуває на межі екологічної катастрофи. Зокрема, серйозне занепокоєння викликають зміни клімату, проблема переробки та утилізації відходів, знищення біорізноманіття, забруднення атмосферного повітря, вод, ґрунтів, масова вирубка лісів та інші екологічні проблеми. Зміна клімату є серйозною загрозою для людства. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш у виступі на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (Швейцарія) 18 січня 2023 р. наголосив: «Ми наблизилися до зростання на рівні 2,8°C. Наслідки, як ми всі знаємо, будуть руйнівними. Деякі регіони нашої планети стануть непридатними для життя. Для багатьох це стане смертним вироком» [1].

Значний негативний вплив на клімат планети чинить російсько-українська війна. Поки країни і компанії усього світу шукають рішення для скорочення викидів парникових газів, війна продовжує генерувати